

KLAGANDE

1–25. R.G. m.fl., se bilaga 1 (uteslutes här).

Ombud för 1-25: förbundsjuristen Josephine Trinder, LO-TCO
Rättsskydd AB, Box 1155, 111 81 Stockholm

MOTPART

EuroMaint Rail AB, 556032-2918, Box 1555, 171 29 Solna
Ombud: arbetsrättsjuristen Jonas Stålnacke, Almega AB, Box 55545,
102 04 Stockholm

SAKEN

preskription

ÖVERKLAGAD DOM

Solna tingsrätts mellandom den 8 maj 2017 i mål nr T 6126-16

Tingsrättens mellandom, se bilaga 2.

Twisten

R.G. m.fl. (arbetstagarna) har vid tingsrätten yrkat att EuroMaint Rail AB (bolaget) till var och en av dem ska betala dels ett visst belopp motsvarande vad var och en av dem vid anställningens upphörande hade inestående i form av inte uttagna fridagar, dels ett allmänt skadestånd på grund av kollektivavtalsbrott. Bolaget har vid tingsrätten bestritt käromålen och, såvitt nu är av intresse, invänt att arbetstagarnas krav är preskriberade, vilket dessa har bestritt. Tingsrätten har, genom den överklagade mellandomen, förklarat att arbetstagarna har förlorat sin rätt att föra talan mot bolaget, såvitt avser ersättning för icke uttagna fridagar och allmänt skadestånd.

Yrkanden m.m.

Arbetstagarna har yrkat att Arbetsdomstolen med ändring av tingsrättens mellandom ska förklara att de inte har förlorat rätten att föra talan mot bolaget på grund av preskription.

Bolaget har bestritt ändring.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Arbetsdomstolen.

Utredningen

Arbetsdomstolen har med stöd av 4 kap. 15 § andra stycket arbetstvistlagen avgjort målet utan huvudförhandling.

Parterna har åberopat samma omständigheter och utvecklat sin talan på i huvudsak samma sätt som vid tingsrätten, dock med följande förtydliganden och tillägg.

Arbetstagarna har anfört: Bolaget har gjort sig skyldigt till flera självständiga kollektivavtalsbrott. Den lokala tvisteförhandlingen gällde kollektivavtalsbrott som bolaget hade begått genom att inte hantera fridagar och arbetstidsbank i enlighet med bestämmelserna i kollektivavtalet. Den lokala tvisteförhandlingen beträffande ersättnings- och skadeståndsanspråk föranledda av dessa kollektivavtalsbrott skedde, eftersom ersättnings- och skadeståndsanspråk då ännu inte förelåg, i förebyggande syfte. De rättsanspråk, som arbetstagarna har underställt domstolsprövning, hänför sig inte till bolagets besked till arbetstagarsidan om att arbetstagarna inte skulle ha rätt till ersättning utan till det förhållandet, att bolaget med frångående av kollektivavtalet har underlåtit att betala ersättning för inestående tid i arbetstidsbanken till dem. Betalningsskyldigheten uppstod inte förrän i samband med att slutlön skulle betalas ut till arbetstagarna den 24 mars 2016 (förfallodagen).

Bolaget har anfört: Tvist om arbetstagarnas rätt till ersättning och allmänt skadestånd hade uppkommit redan före den lokala förhandlingen. Det stod helt klart för arbetstagarsidan att bolaget inte ansåg att arbetstagarna hade rätt till ersättning och att någon betalning därför inte skulle ske. Uppgiften om att den lokala tvisteförhandlingen skedde i förebyggande syfte, överensstämmer inte med arbetstagarsidans agerande efter den lokala förhandlingen. Efter att lokal förhandling hade avslutats i oenighet, påkallade Seko, Service- och kommunikationsfacket (förbundet) ostridigt central förhandling. Det skedde dock för sent. Om förbundet varit av uppfattningen att kollektivavtalsbrottet skedde i samband med att slutlönen utbetalades, skulle förbundet knappast ha påkallat central förhandling efter att förbundet fått vetskap om att bolaget inte betalade ut den i målet omtvistade ersättningen i samband med slutlönen. Bolagets agerande i samband med hur fridagar och arbetstidsbanken har hanterats har inte utgjort självständiga brott mot kollektivavtalet.

Bolaget har åberopat samma bevisning som vid tingsrätten.

Domskäl

Tvisten i sak gäller frågan om arbetstagarna har rätt till ekonomisk ersättning för inte utlagda fridagar och allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott.

Tvisten i Arbetsdomstolen gäller fråga om fodringarna är preskriberade. Parterna är oense om från vilken tidpunkt preskriptionsfristen ska räknas. Enligt arbetstagarna ska fristen räknas från den dag då bolaget skulle ha utbetalat slutlön (förfalldagen), det vill säga den 24 mars 2016. Enligt bolaget ska fristen i stället räknas från den dag då en lokal förhandling avslutades i oenighet, det vill säga den 11 mars 2016. Parterna har – för det fall motpartens uppfattning om utgångspunkten för när fristen ska börja löpa är korrekt – inte haft någon erinran mot hur respektive motpart därefter har beräknat fristen.

I fråga om från vilken tidpunkt preskriptionsfristen ska börja löpa gör Arbetsdomstolen följande bedömning.

Arbetsdomstolen konstaterar inledningsvis att den fyramånadersfrist som framgår av 64 § medbestämmandelagen börjar löpa från den tidpunkt då den förhandlingsberättigade har fått kännedom om den omständighet vartill yrkandet hänför sig. Med sådan kännedom avses de faktiska omständigheter – beslut och åtgärder, men inte samtliga förhållanden – som gör att det går att bedöma om det finns tillräcklig grund för ett visst anspråk eller om en tvist kan sägas föreligga (se AD 2004 nr 8).

Enligt allmänna preskriptionsbestämmelser räknas preskriptionsfristen för en fordran från dess tillkomst. Ett skadeståndsanspråk anses ha kommit till när den skadegörande handlingen företogs eller, vid underlåtenhet, när en handling senast skulle ha vidtagits och preskriptionsfristen börjar normalt sett att löpa från den tidpunkten, även om den skadelidande inte skulle komma att drabbas av skadan förrän långt senare (se AD 2004 nr 8). Betalningsskyldighet för ett fordringsanspråk enligt avtal uppkommer på förfalldagen.

I fråga om vad som gäller när en part uttrycker att den vid en framtida tidpunkt kommer att göra eller inte göra på ett visst sätt – som den andra parten uppfattar skulle vara ett brott mot medbestämmandelagen eller kollektivavtal – uppkommer fråga om fyramånadersfristen börjar löpa redan från det att den förhandlingsberättigade parten fick kännedom om att sådant brott kan komma att äga rum i framtiden. Arbetsdomstolen har i AD 1971 nr 12 och AD 1980 nr 109 funnit att det avgörande, såvitt nu är av intresse, för när fyramånadersfristen börjar löpa är att brott mot medbestämmandelagen eller kollektivavtal senare faktiskt också har ägt rum. Det var alltså i de fallen inte tillräckligt att en part uttryckt en avsikt att göra eller inte göra på ett visst sätt utan det avgörande var om parten sedan agerade felaktigt på det

förutskickade sättet. En arbetsgivare, som förutskickat att denne i framtiden kommer att handla eller inte handla på ett visst sätt som utgör brott mot medbestämmandelagen eller kollektivavtalet, kan ju komma att undgå skadeståndsskyldighet genom att sedan förfara korrekt.

Vad Arbetsdomstolen har att utgå från är det som arbetstagarna lagt till grund för sin talan, nämligen bolagets underlåtenhet att på förfallodagen faktiskt betala i enlighet med arbetstagarnas inställning.

Parterna är överens om att de tvistiga kraven på ersättning, vid betalnings-skyldighet, (fordran) skulle ha förfallit till betalning den 24 mars 2016 (förfallodagen). Arbetsdomstolen konstaterar att före den tidpunkten har bolaget inte haft någon skyldighet att betala ersättningen. Det medför att bolaget inte har kunnat göra sig skyldigt till kollektivavtalsbrott – genom att inte utbetala ersättningen till arbetstagarna – förrän efter den nämnda förfallodagen. Det gäller i detta fall trots att tvisteförhandling dessförinnan hade hållits beträffande de omständigheter (med undantag för omständigheten att bolaget inte betalat på förfallodagen) som arbetstagarna nu grundar sina anspråk på och trots att arbetstagarna eller förbundet hade krävt betalning på förhand.

Arbetsdomstolens samlade bedömning är att preskriptionsfristen ska räknas utifrån de tvistiga fordringarnas förfallodag, det vill säga den 24 mars 2016. Arbetstagar sidan har då enligt 64 § medbestämmandelagen haft möjlighet att påkalla lokal förhandling senast den 24 juli 2016. När så inte skedde har arbetstagarna enligt 66 § medbestämmandelagen haft ytterligare en månad på sig att väcka talan vid domstol, det vill säga senast den 24 augusti 2016. Eftersom ansökan om stämning kom in till tingsrätten före den dagen, har preskription inte inträtt. Arbetsdomstolen finner därmed, till skillnad från tingsrätten, att arbetstagarna inte har förlorat rätten att föra talan på grund av preskription.

Tingsrättens mellandom ska ändras i enlighet med detta.

Frågan om skyldighet för part att betala ersättning för rättegångskostnad i Arbetsdomstolen bör prövas av tingsrätten efter målets återupptagande där. Parterna har inte haft någon erinran mot respektive motparts yrkande om ersättning för rättegångskostnad.

Domslut

1. Med ändring av tingsrättens mellandom förklarar Arbetsdomstolen att arbetstagarna i bilaga 1 inte har förlorat rätten att föra talan på grund av preskription.

2. Tingsrätten har att, efter målets återupptagande, pröva frågan om skyldighet för part att betala ersättning för motparts rättegångskostnad i Arbetsdomstolen.

Ledamöter: Karin Renman, Dag Ekman, Kerstin G Andersson, Lars-Erik Tour, Ken Johnsson, Sofie Rehnström och Annette Carnhede. Enhälligt.

Rättssekreterare: Marie Lifvendahl

Bilaga 2

Tingsrättens dom (ledamot: Ewa Lindbäck)

BEGÄRAN M.M.

Kärandena har begärt att EuroMaint Rail AB (bolaget) till var och en av dem ska utge dels ett visst belopp motsvarande vad var och en av dem vid anställningens upphörande hade i form av icke uttagna fridagar. De har därutöver begärt ett allmänt skadestånd om 10 000 kr på grund av brott mot kollektivavtalet. Som grund för sin begäran har kärandena anfört följande. Enligt lokalt kollektivavtal som bolaget tecknat med SEKO har kärandena haft rätt till fridagar. Kärandena har inte tagit ut fridagarna i tid innan den 1 mars 2016 då övergången till Mantena Sverige AB (Mantena) skedde. Dessa fridagar förföll till betalning den 24 mars 2016 då kärandena fick sin slutlön från bolaget. Bolaget har inte betalat för dessa fridagar. Genom att inte betala ersättning i enlighet med kollektivavtalet har bolaget dessutom ådragit sig en skyldighet att betala allmänt skadestånd till medlemmarna för brott mot kollektivavtalet.

Bolaget har bestritt käromålen och har i första hand gjort gällande att var och en av kärandenas talan är preskriberad. Bolaget har i andra hand, för det fall tingsrätten skulle finna att talan inte är preskriberad, bestritt yrkandena på den grunden att kärandena inte hade några icke uttagna fridagar vid anställningens upphörande och att bolaget därmed inte heller brutit mot kollektivavtalet varför någon allmänt skadestånd inte ska utgå.

Kärandena har bestritt att talan är preskriberad.

Bolaget har anfört att starka processekonomiska skäl talar för att preskriptionsfrågan prövas särskilt och har begärt att tingsrätten genom mellandom prövar om kärandenas talan är preskriberad. Kärandena har förklarat att de av processekonomiska skäl ställer sig bakom bolagets begäran om mellandom. Parterna har förelagts att slutföra sin talan i denna del.

BAKGRUND OCH OSTRIDIGA FÖRHÅLLANDEN

Kärandena, som samtliga är medlemmar i SEKO, var tidigare fram till och med den 29 februari 2016 anställda av bolaget. Efter en övergång av verksamheten gick kärandenas anställningar från och med den 1 mars 2016 över från bolaget till Mantena. Kärandena fick den 24 mars 2016 sin slutlön från bolaget.

Bolaget är genom medlemskap i Almega Tjänsteförbundet bundet av kollektivavtal - Spårtrafikavtalet - om löner och allmänna anställningsvillkor. De lokala parterna har till anpassning av det centrala avtalet träffat ett lokalt företagsavtal. Part på arbetstagsidan är bl.a. SEKO.

I anslutning till att den aktuella verksamheten skulle övergå från bolaget till Mantena påkallade den vid bolaget lokala SEKO-klubben tvisteförhandling

med bolaget. Av framställan om förhandling framgår att SEKO begärde förhandling angående brott mot bolagets lokala avtal, 6 § mom. 11.8 fridagar och veckovila. Av framställan framgår vidare att medlemmarna inte hade fått ut sina lätthelgdagar sedan år 2011 och därför krävde ersättning per dag med 4,6 procent av aktuell lön. Det är ostridigt att framställan om förhandling omfattade kändena i detta mål. I framställan angavs även att SEKO begärde skadestånd för brottet, vilket närmare skulle preciseras vid förhandling. Tvisteförhandling hölls den 11 mars 2016 och förhandlingen avslutades i oenighet samma dag.

Talan i detta mål väcktes genom ansökan om stämning som kom in till tingsrätten den 19 augusti 2016.

Tingsrätten har nu att i mellandom pröva om kändenas talan är preskriberade, vilket bolaget påstått men kändena bestritt.

UTVECKLING AV TALAN

Kändena

Preskription har inte inträtt. Det anspråk som kändena underställt tingsrättens prövning hänför sig inte till bolagets besked till SEKO om att kändena inte skulle ha rätt till ersättning utan till det förhållandet att bolaget med frågande av kollektivavtalet har underlåtit att betala ut ersättning till dem. Ersättningen för icke utlagda fridagar förföll till betalning den 24 mars 2016 då kändena fick sin slutlön från bolaget. Lönefordran uppstod samtidigt som kollektivavtalsbrottet skedde eftersom bolaget inte betalade ut ersättning i enlighet med 6 § mom. 12 i kollektivavtalet. Den omständigheten att SEKO dessförinnan påkallat förhandling avseende brott mot 6 § mom. 11.8 i enlighet med förhandlingsordningen samt tagit upp frågan om ersättning för dessa dagar, saknar betydelse. Vid tidpunkten för förhandlingen den 11 mars 2016 hade det ännu inte skett något kollektivavtalsbrott och någon lönefordran hade ännu inte uppstått. SEKO har inte påkallat förhandling avseende intjänade men icke utbetalda fridagar i samband med slutlönen.

Den avgörande tidpunkten från när preskriptionstiden ska räknas är när det finns en kännedom om själva lag- eller avtalsbrottet. Detta innebär att SEKO enligt 64 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (medbestämmandelagen) haft fyra månader på sig att påkalla förhandling avseende medlemmarnas lönefordringar som uppstått i samband med slutlönen. Då slutlönen betalades ut den 24 mars 2016 har SEKO haft att påkalla förhandling senast den 24 juli 2016. SEKO har inte påkallat förhandling avseende intjänade men icke utbetalda fridagar i samband med slutlönen. Medlemmarna hade då ytterligare en månad på sig att väcka talan vid domstol vilket framgår av 66 § medbestämmandelagen. Fristen för att väcka talan har därför gått ut den 24 augusti 2016.

Bolaget

Redan av SEKO-klubbens framställan om förhandling kan konstateras att parternas ståndpunkter var klara och kända för varandra samt att det förelåg

en tvist med anledning av bolagets inställning i frågan om medlemmarnas rätt till ersättning. Med anledning av den tvist som uppkommit rörande ersättningsanspråken till medlemmarna på-kallade SEKO-klubben tvisteförhandling. Av framställan om förhandling kan utläsas att saken gällde brott mot det lokala kollektivavtalet. SEKO-klubben framställde dels krav på ersättning till medlemmarna, dels begäran om allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrottet.

SEKO avsåg att fullfölja tvisten och påkallade därför central tvisteförhandling i frågan. SEKOs begäran om förhandling kom in till Almega den 12 maj 2016 och således för sent. SEKO hade därmed förlorat rätten till förhandling vad avser skadeståndsyrkande eller annan fullgörelse enligt lag eller avtal. Kollektivavtalet binder enligt 26 § medbestämmandelagen inte bara parterna i avtalet, dvs. bolaget och SEKO-klubben, utan även medlemmarna i fackföreningen. Detta gäller såväl bestämmelserna om anställningsvillkor som förhandlingsordningen.

Då en organisation inte iakttagit den föreskrivna tiden för att påkalla förhandling ges medlemmen i den fackliga organisationen en utsträckt tidsfrist om en månad för att väcka talan, 66 § första stycket medbestämmandelagen. Medlemmarna i detta mål hade därför, för att undvika att kravet preskriberades, att väcka talan inom tre månader (2+1 månad) räknat från den dag då den lokala tvisteförhandlingen avslutades. Kärandena skulle följaktligen ha väckt talan senast den 11 juni 2016. SEKO hade före den 11 juni 2016 uppmärksamats på att begäran om central förhandling inkommit för sent.

BEVISNING

Bolaget har som skriftlig bevisning åberopat SEKOs begäran om central tvisteförhandling.

DOMSKÄL

Utgångspunkt för prövningen av om kärandena förlorat rätten att föra talan mot bolaget?

Vid bedömningen av om kärandena på grund av preskription har förlorat sin rätt att föra den talan de väckt mot EuroMaint Rail AB eller inte, ska bestämmelserna i medbestämmandelagen tillämpas.

Det är ostridigt i målet att SEKO-klubben begärde lokal förhandling med bolaget angående brott mot kollektivavtalets regler i § 6 mom. 11.8 rörande fridagar och veckovila samt om skadestånd på grund av brottet. Det är vidare ostridigt att lokal förhandling hölls den 11 mars 2016 och att förhandlingen avslutades samma dag i oenighet.

När det gäller föreskrivna tider för förhandling framgår av 64 § första stycket medbestämmandelagen att - såvitt nu är av intresse - om någon som har förhandlingsrätt vill begära skadestånd eller annan fullgörelse enligt medbestämmandelagen eller kollektivavtal ska denne begära förhandling

inom fyra månader efter det denne fått kännedom om den omständighet vartill begäran hänför sig.

När det gäller frågan om innebörden av *fått kännedom* i 64 § medbestämmandelagen har Arbetsdomstolen i AD 2004 nr 8 uttalat följande. ”Av de nu nämnda rättsfallen torde sammanfattningsvis den slutsatsen kunna dras att den kännedom som avsågs i de berörda preskriptionsbestämmelserna gällde faktiska omständigheter - beslut och åtgärder - men inte samtliga förhållanden som gör att det finns tillräcklig grund för ett visst anspråk eller om tvist kan sägas föreligga”. Det är vid tidpunkten för denna vetskap som fyramåndsfristen börjar löpa och alltså inte vid senare skede såsom när arbetsgivaren har konfronterats med anspråket och tillbakavisat detta (se Bo Ericson och Stellan Gärde, Preskription i arbetsrätten, 1 april 2016, Zeteo, kommentaren till 64 § medbestämmandelagen).

Det kan mot bakgrund av att SEKO begärde lokal förhandling rörande de i målet aktuella tvistefrågorna anses utrett att SEKO vid den tidpunkten hade kännedom om de faktiska omständigheter som hänför sig till tvistefrågorna, dvs. att SEKO kände till att bolaget inte ansåg att medlemmarna hade icke outtagna fridagar och därför inte skulle komma att utbetala ersättning för fridagar i samband med slutlönen den 24 mars 2016. Fyramåndsfristen har således börjat löpa vid något tillfälle före den tidpunkt när SEKO till bolaget framställde begäran om lokal förhandling.

Mot bakgrund av att SEKO hade kännedom om om de faktiska omständigheterna samt att det hölls en lokal förhandling med bolaget skulle SEKO därefter ha begärt central förhandling. Detta följer av 64 § första stycket medbestämmandelagen. Central förhandling skulle, enligt bestämmelsen, ha påkallats senast två månader efter den avslutade lokala förhandlingen. Bolaget har som skriftliga bevisning åberopat SEKOs begäran om central tvisteförhandling. Av den åberopade handlingen framgår att begäran om central förhandling angående brott mot kollektivavtalets regler § 6 mom. 11.8 rörande fridagar och veckovila kom in den 12 maj 2016 till Almega, dvs. till bolagets arbetsgivarorganisation. SEKOs begäran om central förhandling i de aktuella tvistefrågorna kom således in för sent i förhållande till den tidsfrist som gällde för att begära sådan förhandling. SEKO förlorade därmed enligt 64 § tredje stycket medbestämmandelagen rätten till förhandling och det aktuella anspråket preskriberades (se Bo Ericson och Stellan Gärde, Preskription i arbetsrätten, 1 april 2016, Zeteo, kommentaren till 64 § medbestämmandelagen).

Sammantaget innebär tingsrättens bedömning att frågan om kändenas talan är preskriberad eller inte, dvs. om kändena har eller inte har förlorat sin rätt att föra aktuell talan, ska ske med utgångspunkt i att en lokal förhandling hölls och avslutades den 11 mars 2016 samt att SEKO inte iakttagit föreskriven tid för begäran om central förhandling. Det förhållandet att kändena i detta mål grundar sitt anspråk på det förhållandet att bolaget med frångående av kollektivavtalet har underlåtit att betala ut ersättning till dem, ändrar inte bedömningen och medför inte så som kändena gjort

gällande att fyramådersfristen började löpa i samband med utbetalningen av slutlönen den 24 mars 2016.

Har kändena förlorat sin rätt att föra talan mot bolaget?

I 66 § medbestämmandelagen anges vad som ska gälla i de fall då en organisation inte begärt förhandling eller väckt talan inom de frister som finns i 64 eller 65 §§ medbestämmandelagen, dvs. då organisationen förlorat möjligheten att föra tvisten till domstol. I de fallen har enskild medlem rätt att själv väcka talan inom en månad efter det att tiden har löpt ut. Om organisationen har begärt och genomfört en lokal förhandling men avstått från att gå vidare, eller som i förevarande fall gjort det för sent, ska medlemmen enligt bestämmelsen väcka talan inom tre månader från det att den lokala förhandlingen avslutades (se Dan Holke och Erland Olauson, Medbestämmandelagen, 15 december 2014, Zeteo, kommentaren till 66 § medbestämmandelagen, se även Bo Ericson och Stellan Gärde, Preskription i arbetsrätten, 1 april 2016, Zeteo, kommentaren till 66 § medbestämmandelagen).

Den lokala förhandlingen mellan SEKO och bolaget avslutades den 11 mars 2016. SEKO har begärt central förhandling men framställan om sådan förhandling kom in till Almega för sent. Kändena har då haft möjlighet att väcka talan mot bolaget senast inom tre månader efter den avslutade lokala förhandlingen, dvs. kändena skulle ha väckt talan senast den 11 juni 2016. Eftersom kändena väckt talan mot bolaget först den 19 augusti 2016 har de således försuttit den frist som följer av 66 § medbestämmandelagen. Kändena har därför, vilket följer av 68 § medbestämmandelagen, förlorat rätten till talan mot EuroMaint Rail AB såvitt avser ersättning för icke uttagna fridagar och allmän skadestånd.

Slutsatsen är således att kändena på grund av preskription har förlorat sin rätt att föra talan mot bolaget såvitt avser ersättning för icke uttagna fridagar och allmänt skadestånd.

DOMSLUT

Tingsrätten förklarar att kändena på grund av preskription har förlorat sin rätt att föra talan mot EuroMaint Rail AB såvitt avser ersättning för icke uttagna fridagar och allmänt skadestånd.